SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

JAKOŚĆ POWIETRZA TO JAKOŚĆ ŻYCIA

WWW.UMWW.PL

Samorząd Województwa Wielkopolskiego w walce o ochronę powietrza

Wsparcie finansowe dla mieszkańców, którzy chcą wymieniać źródła ciepła na bardziej ekologiczne, uchwały antysmogowe oraz konferencje dla gminnych urzędników – to tylko niektóre z działań, jakie Samorząd Województwa Wielkopolskiego podejmuje w trosce o ochronę powietrza.

Smog nie omija miast w Wielkopolsce. Za sytuację odpowiada przede wszystkim niska emisja. O ile stężenia dwutlenku azotu, dwutlenku siarki, tlenku węgla, benzenu, arsenu, kadmu, niklu, ołowiu i ozonu nie przekroczyły poziomów dopuszczalnych lub poziomów docelowych, o tyle sytuacja znacznie gorzej wygląda w odniesieniu do pyłów benzo(a)pirenu czy ozonu.

Powietrze w Wielkopolsce pod ochroną

Cząstki pyłu PM2,5 oraz PM10 przyczyniają się do rozwoju chorób serca i płuc oraz powodują coraz częstsze zachorowania na astmę. Niezadowalająca jakość powietrza ma negatywny wpływ na dzieci zarówno w okresie płodowym, jak i po urodzeniu – w okresie noworodkowym oraz wśród dzieci starszych. Tymczasem roczne oceny jakości powietrza dla województwa wielkopolskiego wykazują przekroczenia norm dla czterech substancji: pyłu PM10, pyłu PM2,5, benzo(a)pirenu i ozonu.

Analiza przyczyn takiego stanu jednoznacznie wskazuje na emisję z indywidualnie ogrzewanych budynków. W dalszej kolejności wpływ na przekroczenia pyłu PM10 i B(a)P ma emisja pochodząca z transportu.

Na poziomie regionalnym strategiczne znaczenie w walce o czyste powietrze mają przygotowane przez Zarząd Województwa, a uchwalone przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego, Programy ochrony powietrza. Pierwsze uchwalono w 2007 r., a dziś są systematycznie aktualizowane. Zawarto w nich najpilniejsze działania, które należy podjąć, by osiągnąć jakość powietrza odpowiadającą obowiązującym standardom przewidzianym dla drobnocząsteczkowego pyłu PM10 i PM2,5 oraz poziom docelowy benzo(a)pirenu i ozonu.

Walka o czyste powietrze w Wielkopolsce realizowana jest przede wszystkim poprzez wsparcie finansowe dla mieszkańców, którzy będą chcieli przejść na ogrzewanie niskoemisyjne i korzystać np. z nowoczesnych kotłów gazowych.

Finansowanie stanowi jednak najpoważniejszy problem realizacji działań naprawczych zapisanych w Programach ochrony powietrza, a samorządy nie posiadają wystarczających środków na ich realizację.

Trzy uchwały antysmogowe

Samorząd Województwa Wielkopolskiego skorzystał z nowego instrumentu prawnego, jaki umożliwia tzw. ustawa antysmogowa. Uchwały antysmogowe są – podobnie jak programy ochrony powietrza – aktami prawa miejscowego i mają znaczenie strategiczne, choć dotyczą wszystkich mieszkańców Wielkopolski. W grudniu 2016 r. do wszystkich gmin została wysłana ankieta dotycząca określenia potrzeby podjęcia przez Sejmik Województwa Wielkopolskiego takiej uchwały. Prawie połowa gmin pozytywnie odniosła się do ww. inicjatywy.

Z uwagi na złożony charakter zagadnienia Zarząd Województwa Wielkopolskiego uznał, że należy poddać je analizie w ramach interdyscyplinarnego zespołu eksperckiego. Naukowcy, samorządowcy i społecznicy opracowali projekty trzech uchwał dotyczących wprowadzenia ograniczeń lub zakazów eksploatacji instalacji, w których następuje spalanie paliw. Efekt prac zespołu spotkał się z aprobatą niemalże wszystkich gmin z Wielkopolski.

Uchwały dotyczą instalacji, w których następuje spalanie paliw stałych (tj. kotłów oraz miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń, takich jak piece, kozy i kominki, z wyjątkiem instalacji wymagających pozwoleń i zgłoszeń). Objęte nimi zostały osoby fizyczne i prawne eksploatujące te instalacje.

Zabroniono stosowania węgla brunatnego oraz paliw stałych produkowanych z jego wykorzystaniem, mułów i flotokoncentratów węglowych oraz mieszanek produkowanych z ich wykorzystaniem, paliw, w których udział masowy węgla kamiennego o uziarnieniu poniżej 3 mm wynosi więcej niż 15% oraz takich, które nie spełniają któregokolwiek z parametrów jakościowych (wartość opałowa co najmniej 23 MJ/kg, zawartość popiołu nie więcej niż 10%) oraz biomasy stałej, której wilgotność w stanie roboczym przekracza 20%.

Kotły dopuszczone do użytkowania muszą spełniać wymagania rozporządzenia Komisji UE (ekoprojekt) w zakresie efektywności energetycznej i norm emisyjnych, muszą zapewniać automatyczne podawanie paliwa i nie mogą posiadać rusztu awaryjnego ani elementów pozwalających na jego zamontowanie. Wymagania dla kotłów zainstalowanych przed 1 maja 2018 r. zaczną obowiązywać od 1 stycznia 2024 r.

OŚ CZASU UCHWAŁ ANTYSMOGOWYCH

1.05.2018 r.
wejście w życie uchwał antysmogowych:
zakaz stosowania wskazanych paliw
wszystkie nowe instalacja muszą spełniać wymogi EKOPROJEKTU

1.01.2024 r.
wymiana starych kotłów BEZKLASOWYCH

1.01.2026 r.
wymiana starych miejscowych ogrzewaczy pomieszczeń

1.01.2028 r.
wymiana starych kotłów klasy 3. i 4.

w przypadku kotłów bezklasowych oraz od 1 stycznia 2028 r. w przypadku kotłów spełniających normy 3 lub 4 klasy.

Wymagania rozporządzenia Komisji UE (ekoprojekt) muszą spełniać także miejscowe ogrzewacze pomieszczeń. Dla ogrzewaczy zainstalowanych przed 1 maja 2018 r. będą obowiązywały od 1 stycznia 2026 r., chyba że instalacje te będą osiągać sprawność cieplną na poziomie co najmniej 80% lub zostaną wyposażone w urządzenie zapewniające redukcję emisji pyłu do wartości określonych w rozporządzeniu Komisji UE (ekoprojekt).

W celu potwierdzenia spełnienia tych wymogów potrzebne będzie przedłożenie – wykonanej przez producenta – dokumentacji z badań instalacji, dokumentacji technicznej oraz instrukcji dla instalatorów i użytkowników.

Dodatkowy zapis znalazł się w uchwale dla miasta Poznania. Dla instalacji niespełniających wymagań określonych w uchwale, funkcjonujących w obiektach wyposażonych równocześnie w systemy ogrzewania nieoparte na bezpośrednim spalaniu paliw stałych (sieć ciepłownicza i gazowa, ogrzewanie elektryczne i olejowe, pompa ciepła itd.) lub instalacje spełniające wymagania określone w uchwale, wprowadzono zakaz stosowania paliw stałych, w dniach następujących po dniu, w którym stwierdzono przekroczenie normy dobowej PM10 i prognozuje się utrzymanie stężeń przekraczających normę dobową PM10. Najbardziej aktualna „Ekoprognoza" dla miasta Poznania zamieszczana jest w aplikacji „Atmosfera dla Poznania".

Szkolenia dla wielkopolskich samorządowców

Troszcząc się o zdrowie i życie Wielkopolan oraz wychodząc naprzeciw potrzebom wielkopolskich Gmin, Zarząd Województwa Wielkopolskiego od wielu lat organizuje spotkania poświęcone tematyce ochrony powietrza w naszym Województwie, a od 2018 roku ich tematyka wiąże się głównie z uchwałami antysmogowymi. Konferencje szkoleniowe o charakterze warsztatowym nt. kontrolowania zapisów uchwał antysmogowych i najświeższych zmian prawnych w tym zakresie odbyły się również w roku bieżącym w trzech lokalizacjach, w trzech różnych terminach - 1 października br. w Pile, 2 października br. w siedzibie Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego w Poznaniu oraz 7 października br. w Kaliszu.

Podczas tych konferencji przeszkolono kilkuset gminnych pracowników uprawnionych do kontrolowania przestrzegania uchwał antysmogowych, jak i funkcjonariuszy straży miejskich i gminnych.

Tematem przewodnim tych Konferencji szkoleniowych był praktyczny sposób kontrolowania zapisów uchwał antysmogowych. Prelegenci przekazali między innymi wiedzę na temat aspektów technicznych budowy i funkcjonowania kotłów i ogrzewaczy pomieszczeń z uwzględnieniem poszczególnych grup, o których mowa w ww. uchwałach (np. tzw. kopciuchy, kotły IV czy V klasy efektywności czy kotły spełniające wymagania ekoprojektu). Można było uzyskać wiedzę, jak rozpoznawać poszczególne rodzaje paliw stałych (zakazanych i dopuszczonych do stosowania ww. uchwałami antysmogowymi) wraz z ich podstawowymi różnicami i parametrami. Omówione zostały, wymagane przy sprzedaży węgla, dokumenty potwierdzające parametry paliwa (np. certyfikat jakościowy, faktura) oraz sposoby odczytywania informacji w nich zawartych. Wskazany został sposób pobierania próbek paliwa do przeprowadzenia skutecznej kontroli oraz sposób dalszego postępowania. Zaprezentowane zostały przykłady nieprawidłowej eksploatacji kotłów oraz złych nawyków i praktyk w tym zakresie.

Ta wiedza przyda się nie tylko przy okazji wdrażania zapisów uchwał, ale też w codziennej walce ze smogiem.

Wielopłaszczyznowe zarządzanie jakością powietrza

Wywiad z Jackiem Bogusławskim, członkiem Zarządu Województwa Wielkopolskiego

W jaki sposób Samorząd Województwa włącza się w walkę o poprawę jakości powietrza?

- Sejmik Województwa Wielkopolskiego przyjął tzw. uchwały antysmogowe, które zaczęły obowiązywać od 1 maja 2018r. Wprowadzają one ograniczenia i zakazy w eksploatacji instalacji grzewczych. Nowe kotły muszą zapewnić automatyczne podawanie paliwa, wysoką efektywność energetyczną oraz dotrzymanie norm emisyjnych. Obowiązuje też zakaz spalania najgorszych paliw np. drobnego miału czy węgla brunatnego.

Trzeba jednak pamiętać, że uchwały antysmogowe nie zastępują programów ochrony powietrza (tzw. POP), które są zasadniczym instrumentem w walce o czyste powietrze. Programy te są uchwalane przez sejmik województwa i stanowią akty prawa miejscowego obowiązujące na terenie województwa wielkopolskiego.

Od 2017 roku corocznie odnawiamy kampanię informacyjną o wpływie zanieczyszczeń na zdrowie oraz przeciwdziałaniu nadmiernej emisji zanieczyszczeń poprzez emisję radiowych i telewizyjnych spotów, billboardów, plakatów, a także materiałów informacyjnych.

Które ze zrealizowanych w ostatnich latach przedsięwzięć wspierających ochronę środowiska w Województwie są Pana zdaniem najistotniejsze?

- Kluczowe znaczenie mają programy ochrony powietrza zawierające najpilniejsze działania w osiągnięciu dobrej jakości powietrza. Ich konsekwencją ma być dotrzymanie poziomów dopuszczalnych i docelowych szkodliwych substancji w powietrzu. Zasadniczo Programy są skierowane do lokalnych samorządów. Integralną częścią programów ochrony powietrza są harmonogramy rzeczowo-finansowe, zawierające działania naprawcze oraz ich szacunkowe koszty. W Wielkopolsce tworzymy je od lat – mamy uchwalone Programy dla wszystkich stref w województwie tj. aglomeracji poznańskiej, miasta Kalisza oraz strefy wielkopolskiej w zakresie pyłów (PM 10, PM 2,5) benzo(a)pirenu i ozonu. Na marginesie wspomnę, że wskutek tegorocznej nowelizacji ustawy Prawo ochrony środowiska, w przyszłym roku zostaną uchwalone nowe programy ochrony powietrza.

Oczywiście uzupełnieniem i wsparciem dla POP-ów jest przyjęty przez Sejmik w grudniu 2017 r. pakiet uchwał antysmogowych, w których proces tworzenia zaangażowali się samorządowcy, naukowcy i organizacje społeczne.

Od kilku lat są organizowane konferencje poświęcone problematyce ochrony powietrza, a od 2018 r. są one poświęcone przede wszystkim kontrolowaniu uchwał antysmogowych i dedykowane zwłaszcza gminnym pracownikom uprawnionym do kontrolowania przestrzegania uchwał antysmogowych oraz funkcjonariuszom straży miejskich i gminnych. Ponadto wydajemy pozwolenia emisyjne dla największych instalacji w Wielkopolsce, sprawując jednocześnie nad nimi nadzór.

Świadomość społeczna ma duży wpływ na osiągnięcie efektów ekologicznych. Jakie działania w zakresie edukacji ekologicznej prowadzi Samorząd?

- Mamy różnorodne formy. To liczne konkursy, konferencje, warsztaty i seminaria. Najpopularniejszą w Polsce spośród zarejestrowanych w MEN jest Olimpiada Wiedzy Ekologicznej. Organizatorem etapu okręgowego jest Urząd Marszałkowski Województwa Wielkopolskiego w Poznaniu.

Konkurs „Działania proekologiczne i prokulturowe w ramach strategii rozwoju województwa wielkopolskiego" jest organizowany od 2000 r. Ma pobudzać, wyszukiwać i promować inicjatywy lokalne w zakresie proekologicznej i prokulturowej strategii rozwoju Województwa, powodując wzmocnienie konkurencyjności i atrakcyjności tych obszarów. Do Konkursu przystąpić mogą JST (jednostki samorządu terytorialnego), podległe im jednostki i zakłady budżetowe oraz organizacje pożytku publicznego i podmioty gospodarcze.

Celem Konkursu „Nasz pomysł na ochronę środowiska" jest z kolei edukacja i podnoszenie świadomości ekologicznej uczniów, poprzez promowanie pozytywnych zachowań w zakresie ochrony środowiska, jak i zwracanie uwagi na zagrożenia dla wspólnych dóbr.

Należy też wspomnieć o Konkursie „Aktywni w Wielkopolsce", który odbywa się w ramach Konkursu „Puchar Recyklingu". Ta inicjatywa promuje najefektywniejsze systemy selektywnej zbiórki odpadów, nowe rozwiązania w zakresie odbioru, zbiórki, odzysku i recyklingu. Ocenia też prowadzoną edukację ekologiczną.

W związku z nowelizacją przepisów ochrony środowiska, organizujemy cykl warsztatów „Obowiązki podmiotów w zakresie korzystania ze środowiska", podczas których omawiamy najnowsze regulacje prawne, a także ich interpelacje. Ta wiedza jest niezbędna do przestrzegania i prawidłowego wypełniania obowiązków z zakresu ochrony środowiska.

Departament Środowiska we współpracy ze Stowarzyszeniem Gmin i Powiatów Wielkopolski prowadzi corocznie Seminarium z realizacji zadań z zakresu gospodarowania odpadami komunalnymi dla JST.

Konferencje poświęcone ochronie powietrza adresowane są do mieszkańców i przedstawicieli JST, odpowiedzialnych za wdrażanie i realizację działań naprawczych dotyczących ograniczania niskiej emisji. Są okazją do dialogu pomiędzy poszczególnymi jednostkami mającymi wpływ na jakość powietrza.

Departament Środowiska Urzędu Marszałkowskiego Województwa Wielkopolskiego w Poznaniu przeprowadza postępowania konkursowe, w wyniku których zleca organizacjom pozarządowym lub innym podmiotom realizację zadań publicznych – przede wszystkim o charakterze edukacyjnym w zakresie szeroko rozumianej ochrony środowiska.

W ramach tych projektów zlecono organizacjom pozarządowym m. in. organizację Konferencji pn. „Usuwanie azbestu i wyrobów zawierających azbest do

roku 2032", a także przeprowadzenie lokalnej kampanii medialnej na terenie województwa wielkopolskiego promującej postawy ekologiczne przyczyniające się do ochrony środowiska poprzez:

- przygotowanie artykułów prasowych, spotów edukacyjnych itp. promujących dbałość o środowisko i podejmowanie działań mających na celu poprawę jego stanu,
- wydanie i rozpowszechnienie ww. materiałów informacyjno-edukacyjnych zwiększających świadomość proekologiczną, w lokalnych mediach na terenie województwa wielkopolskiego np. w prasie, radio, telewizji, portalach społecznościowych,
- inne inicjatywy medialne zmierzające do kształtowania i promowania postaw ekologicznych.

Jak ocenia Pan efektywność wsparcia inwestycji środowiskowych w programie regionalnym?

- Efektywność wykorzystania funduszy jest duża. Niewątpliwie jest konsekwencją zapóźnień i zaniedbań w ochronie środowiska, ale też efektem wzrastającej świadomości ekologicznej. Wsparcie środkami unijnymi było konieczne dla blisko 99% projektów z perspektywy 2007-2013. Nieco ponad 1% projektów mogłoby zostać zrealizowane bez środków unijnych w tym samym zakresie i czasie. Ponad 60% projektów w ogóle nie byłaby możliwa do realizacji, a 36% mogłaby, ale w mniejszym zakresie lub dłuższym czasie. JST mają ograniczony budżet, więc uzyskanie dofinansowania otwiera możliwości inwestycyjne charakteryzujące się wysoką efektywnością ekologiczną i ekonomiczną. Na realizację zadań z zakresu ochrony środowiska i efektywności energetycznej z WRPO 2007-2013 przeznaczono 174 mln EUR, natomiast w ramach WRPO 2014+ ponad 300 mln EUR. W ramach WRPO 2014+ realizowane są projekty w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, gospodarki odpadami, ochrony bioróżnorodności oraz projekty, których efektem jest ograniczenie strat i ilości zużywanej energii czy wzrostu udziału OZE. Widzimy duże zainteresowanie JST realizujących projekty z zakresu termomodernizacji budynków użyteczności publicznej czy instalacji OZE. W ramach WRPO 2014+ na takie przedsięwzięcia podpisano umowy na ponad 403 mln zł dofinansowania UE, zaś na realizację projektów związanych z wytwarzaniem i dystrybucją energii z OZE - 171 mln zł. W ramach wspierania gospodarki wodno-ściekowej rozdzieliliśmy 320 mln zł. Wśród pozostałych przedsięwzięć należy wymienić zapobieganie i likwidację skutków klęsk żywiołowych (63 mln zł), gospodarkę odpadami (22 mln zł) oraz ochronę przyrody (15 mln zł). Poprawie stanu środowiska sprzyjają inwestycje w miejski transport zbiorowy, na które wydano 848 mln zł. Nadal jednak konieczne jest wyposażenie Regionu w infrastrukturę poprawiającą jakość powietrza oraz przeciwdziałania suszy.

Jakie powinny być priorytety w obszarze ochrony powietrza?

- Jakość życia Wielkopolan oraz ochrona zdrowia stanowi zasadniczy cel naszych działań. Uważam, że priorytetem jest właściwe zarządzanie jakością powietrza, edukacja i skuteczna kontrola przestrzegania zapisów uchwał antysmogowych.

SAMORZĄD WOJEWÓDZTWA
WIELKOPOLSKIEGO

WWW.UMWW.PL